

De hogevoerkostengroep voert meer krachtvoer en bijproducten aan.

Minder jongvee gunstig voor bedrijfsefficiëntie

Factor boer weegt zwaar in kringlooplandbouw

Als kringlooplandbouw betekent dat alle productiefactoren in de kringloop optimaal worden benut, dan moet kringlooplandbouw ook bedrijfseconomisch heel gunstig uitpakken. De praktijk is echter weerbarstiger. De intensiteit van het bedrijf speelt een grote rol, plus het aandeel jongvee, en vlak ook de factor ‘boer’ niet uit.

Adviesbureau Dirksen Management Support in Beusichem (GD) begeleidt honderden boeren die – vaak al vele jaren – kringlooplandbouw toepassen. Voor dit artikel zijn de gegevens van 285 bedrijven uit 2011 geanalyseerd op economische cijfers en kringloopcijfers. Voor de economie wordt gefocust op de voerkosten, omdat die het zwaarst doortikken als kostenpost. Wat blijkt: alleen hier al is de spreiding reusachtig. Voerkosten variëren van 4,95 tot 15,64 euro per 100 kilo melk. Daar zit dus een factor 3 tussen. Dit betekent ook dat er nog veel ruimte is voor verbetering. Ook

de spreiding in intensiteit (kilo's meetmelk per hectare) is enorm, van pakweg 7.500 tot bijna 35.000 kilo meetmelk per hectare. Het gemiddelde ligt op ruim 17.100 kilo per hectare.

Voerkosten

Vervolgens heeft DMS de 20 procent bedrijven met de hoogste voerkosten (meer dan 10,75 euro) en de 20 procent laagste voerkosten (minder dan 7,93 euro) met elkaar vergeleken (zie tabel 1). Daaruit blijkt dat de lagevoerkostenbedrijven met 14.787 kilo meetmelk

per hectare bijna 16 procent extensiever zijn dan gemiddeld. De melkproductie per koe ligt ook 4,5 procent lager dan gemiddeld (8.537 kilo ten opzichte van 8.923 kilo). Bovendien houden deze melkveehouders iets minder jongvee aan, 6,3 stuks op tien melkkoeien in plaats van 6,6 stuks. Het verbruik aan krachtvoer en bijproducten is flink minder dan gemiddeld en de kVEM-benutting ligt maar nauwelijks hoger dan gemiddeld. Boeren met de laagste voerkosten blijken ook lagere overschotten te realiseren: de stikstof- en fosfaatoverschotten liggen respectievelijk 9 en 8 procent lager dan gemiddeld.

Een omgekeerd beeld tekent zich af bij de bedrijven met de hogere voerkosten. Die zijn ruim 12 procent intensiever dan gemiddeld. De melkproductie per koe ligt slechts 0,7 procent hoger dan gemiddeld. Ze houden wel meer jongvee aan: 6,9 stuks per tien koeien. Verder valt op dat ze meer krachtvoer en vooral fors meer bijproducten (+ 27 procent) verbruiken per 100 kilo meetmelk. De kVEM-benutting is 5,7 procent lager dan gemiddeld. De stikstof- en fosfaatoverschotten liggen respectievelijk 8,3 en 35,6 procent hoger dan gemiddeld.

Intensiteit

Volgens DMS lijkt de intensiteit van de bedrijven een grote invloed te hebben op de resultaten. De hogevoerkostengroep is intensiever en voert meer krachtvoer en bijproducten aan. Bovendien voert deze groep veel minder stikstof en fosfaat aan uit (kunst) mest. De lagekostengroep is extensiever en kan in sommige gevallen nog drijfmest (N en P205) aanvoeren. Om dat effect van de intensiteit weg te filteren, heeft DMS de bewerking herhaald maar daarbij de extreem intensieve en extensieve bedrijven weggelaten, totdat zowel binnen de groep hoogste als de groep laagste voerkosten de intensiteit op gemiddeld 17.000 kilo meetmelk per hectare lag. Nu houd je alleen de factor ‘management’ over (zie tabel 2). Opvallend is dat de lagekostenbedrijven in deze vergelijking beduidend minder jongvee aanhouden (18,7 procent, gemiddeld één pink minder op tien koeien) en de hogevoerkostenbedrijven juist 6,3 procent meer. De lagekostenbedrijven verbruiken 13 procent minder krachtvoer per 100 kilo melk, de bedrijven met de hoge voerkosten juist 10 procent meer. Het bijproductenverbruik ligt zelfs 27 procent hoger bij de

Bennie van den Berg, Wijhe: ‘Evenveel melk met minder kosten en meer plezier’

Melkveehouder Bennie van den Berg (61) uit Wijhe (OV) had eind jaren negentig een bedrijf met 56 roodbonte koeien die gemiddeld 11.000 kilo melk gaven. Daarvoor moest hij behoorlijk wat extra voer aankopen. De narigheid rond de mislukte IBR-enting in 1999, waar de koeien ziek van werden, gevolgd door de uitbraak van MKZ waarbij zijn bedrijf nèt niet hoefde te worden geruimd, zette hem aan het denken. Je bent heel hard aan het werk met hoogproductief vee, maar het bedrijf is wel kwetsbaar. Hij besloot het roer om te gooien, kwam in contact met de Vereniging voor Behoud van Boer en Milieu (VBBM) en ging bewust bezig met kringlooplandbouw. Sindsdien is hij veel minder eiwit gaan voeren, waardoor de koe minder wordt belast. De productie daalde naar pakweg 7.600 liter. Het quotum van bijna 6 ton melkt hij nu vol met zeventig koeien en hij houdt veel minder jongvee aan. Voorheen had hij zeventig stuks jongvee, nu vijftig. Met 33 hectare is de intensiteit 18.000 kilo melk per hectare, op droge zandgrond. Toch haalt hij gemiddeld ruim 10 ton droge stof van een hectare. „Ik verbouw nu alleen gras. Daar laat ik voor een deel ook grasbrok van maken. En verder koop ik perspulp aan, en krachtvoer.“ De krachtvoergift is gedaald van 7 tot 8 kilo per koe per dag naar 4,3 kilo. Hij merkt dat nu de echte ruwvoervreters komen bovendien zijn zijn veestapel. De stikstofgift probeert Van den Berg elk jaar met 10 kilo per hectare te laten zakken. Momenteel zit hij op 90 kilo per hectare. Zijn drijfmest rijdt hij (met ontheffing vanuit de VBBM-proef)

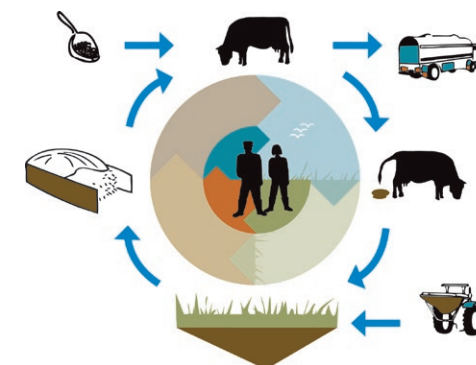
procent. Hij moet nog een paar honderd kuub mest afvoeren, meer dan vroeger, omdat hij nu meer melkkoeien heeft. Desondanks werkt het veel gemakkelijker, vertelt hij. De koeien starten veel makkelijker op, hij heeft minder trammelant en veel minder klauwproblemen dan vroeger. Exact aangeven hoeveel hij zijn kostprijs heeft weten te drukken met de overstap naar kringlooplandbouw is lastig. Als boer op leeftijd zonder opvolger heeft hij de laatste jaren weinig investeringen gedaan, dat drukt de kostprijs ook. „Maar mijn voerkosten zijn nu duidelijk lager, ik heb minder dierenartskosten, minder loonwerk- en inkuilkosten omdat ik meer weid. Anderzijds laat ik nu grasbrok drogen en dat kost ook geld. Maar het is wel voer van mijn eigen grond, dat telt voor mij zwaarder.“ Samenvattend: „Ik produceer evenveel melk als vroeger, maar met minder kosten en meer plezier. En zelfs al zou het me een paar duizend euro per jaar extra opleveren, dan nog zou ik niet terug willen naar de oude situatie.“

hogevoerkostengroep. De kVEM-benutting ligt bij de hogevoerkostengroep ook 10 procent lager en bij de lagevoerkostengroep juist 4,3 procent hoger. Hoewel de aanvoer van stikstof en vooral fosfaat uit kunstmest bij de hogevoerkostengroep een stuk lager ligt dan bij de lagevoerkostengroep, zijn de stikstof- en vooral de fosfaatoverschotten bij de groep met de hoge voerkosten ook een stuk hoger. Die hogere overschotten ontstaan puur door de extra aankoop van voer door deze groep. Overigens hadden beide groepen een aandeel van pakweg 42 à 43 procent gras in het rantsoen.

Bij de lagevoerkostengroep was het maïsandaal in het rantsoen (29 procent) iets groter dan bij de hogevoerkostengroep (22 procent), maar die voerde daarnaast meer bijproducten.

Jongvee weegt zwaar

Volgens Dirksen Management Support blijkt hieruit dat het aanhouden van meer of minder jongvee een heel bepalende factor is: bedrijven met dezelfde intensiteit, maar degenen die minder jongvee aanhouden, hebben minder voer nodig. Bovendien blijke

Serie over kringlooplandbouw

Zo'n 350 Nederlandse melkveehouders zijn al vele jaren bezig met kringlooplandbouw in werk- en studiegroepen, aangestuurd door agrarisch adviesbureau Boerenverstand en Dirksen Management Support. Dat heeft inmiddels een schat aan data en praktische ervaring opgeleverd. Boerenverstand wil die kennis graag overdragen. Daarom publiceert Melkvee Magazine dit jaar een serie artikelen waarin telkens een ander aspect van de kringloop(landbouw) bij de kop wordt gepakt. In dit nummer de zesde aflevering: economie.

Parameter	Alle 285 bedrijven	Voerkosten <7,93	Voerkosten <10,74	<7,93 t.o.v. alle bedrijven	<10,74 t.o.v. alle bedrijven
kg meetmelk afgeleverd	879.485	881.759	894.828	0,3%	1,7%
kg meetmelk per ha	17.138	14.787	19.519	-15,9%	12,2%
Meetmelk per koe	8.923	8.537	8.990	-4,5%	0,7%
Jongvee per 10 melkkoeien	6,6	6,3	6,9	-4,9%	3,9%
kVEM-benutting	8.848	8.915	8.373	0,7%	-5,7%
Krachtvoerconsumptie per 100 kg meetmelk	23,9	21,5	26,0	-11,0%	8,1%
Bijproductconsumptie per 100 kg meetmelk	3,7	2,4	5,0	-54,9%	27,0%
(Kunst)mesttransport in kg stikstof	142,2	142,3	136,8	0,1%	-4,0%
(Kunst)mesttransport in kg fosfaat	4,6	7,2	3,3	36,3%	-39,7%
Stikstofoverschot	173,9	159,5	189,7	-9,0%	8,3%
Fosfaatoverschot	8,0	7,4	12,4	-8,2%	35,6%

Tabel 1. Gemiddelde van 285 bedrijven uit de bedrijfsvergelijking van Dirksen Management Support, afgezet tegen de 20 % bedrijven met de hoogste voerkosten en de 20 % bedrijven met de laagste voerkosten.

Parameter	Alle 285 bedrijven	Voerkosten <7,93 intensiteit >14.000 <23.000	Voerkosten <10,74 intensiteit >11.000 <21.000	<7,93 t.o.v. alle bedrijven	<10,74 t.o.v. alle bedrijven
kg meetmelk afgeleverd	879.485	1.004.000	870.548	12,4%	-1,0%
kg meetmelk per ha	17.138	17.023	17.239	-0,7%	0,6%
Meetmelk per koe	8.923	8.888	8.920	-0,4%	0,0%
Jongvee per 10 melkkoeien	6,6	5,6	7,0	-18,7%	6,3%
kVEM-benutting	8.848	9.248	8.004	4,3%	-10,5%
Krachtvoerconsumptie per 100 kg meetmelk	23,9	21,2	26,6	-13,0%	10,2%
Bijproductconsumptie per 100 kg meetmelk	3,7	3,7	5,0	0,6%	27,1%
(Kunst)mesttransport in kg stikstof	142,2	135,8	129,2	-4,7%	-10,0%
(Kunst)mesttransport in kg fosfaat	4,6	4,9	2,8	6,6%	-64,2%
Stikstofoverschot	173,9	168,7	186,4	-3,1%	6,7%
Fosfaatoverschot	8,0	8,7	15,3	8,6%	47,8%

Tabel 2. Zie tabel 1, maar bij de bedrijven met de hoogste en de laagste voerkosten zijn de extremen qua intensiteit weggelaten, zodat bij de vergelijking tussen de bedrijven met de hoogste en de laagste voerkosten de intensiteit ongeveer gelijk is, op 17.000 kg melk per hectare.

deze boeren ook meer te kunnen doen met voer van hun eigen bodem. Het aanhouden van meer of minder jongvee is iets waar veehouders vaak niet heel bewust, cijfermatig mee bezig zijn, uitgezonderd misschien de categorie die de jongvee-opfok uitbestedt. „Mensen houden ze ook aan voor de zekerheid, stel dat er wat met de koeien gebeurt”, schetst Hans Dirksen van het adviesbureau. Zijn collega John Baars vult aan: „Boeren zijn ook bang om met oude koeien te moeten werken: dat kost meer arbeid en ze vrezen dat het antibioticaverbruik dan oploopt.”

Optimaal versus maximaal

Beslissingen worden nu ook nog genomen op basis van het quotum: bij overschrijding worden eerder koeien afgevoerd; dan moet je wel jongvee achter de hand hebben. Straks, wanneer de quotumbeperkingen wegvallen, wordt het nog belangrijker om te produceren met zo min mogelijk kosten. Dirksen: „Dan draait het echt om de optimale productie en niet om de maximale. Dus: hoeveel kVEM haal ik van mijn eigen land? In onze analyse zien we dat de betere boeren, met de lagere voerkosten, 1.250 kVEM meer weten te benutten dan de boeren met de hoogste voerkosten.”De factor ‘boer’ speelt in deze

dus een grote rol. Wat zijn nou de boeren die het ‘t beste doen? Wat is een voorwaarde voor zo efficiënt mogelijk (kringloop)boeren? „Het begint met alles registreren. Bijhouden wat je doet, wat er van je land af komt, wat er in de bodem gebeurt, wat je koeien doen. Meten is weten”, hamert Dirksen. „Analyseren, daarvandaan doelen stellen en vervolgens je management finetunen. En dat komt elk jaar weer terug.” Juist dat registreren, vastleggen wat er op je bedrijf gebeurt in de diverse productiefactoren, gebeurt nog veel te weinig. „Nog geen 40 procent van de boeren weegt de hoeveelheid voer die voor het voerhek komt. En wegen wat er bijvoorbeeld aan gras van je percelen af komt, gebeurt ook heel weinig. Slechts enkele loonwerkers hebben daar de apparatuur voor.” Maar de ontwikkelingen gaan snel, getuige de proeven die lopen met voer wegen af land.

17.000 kilo ideaal

Je zou kunnen denken dat extensieve bedrijven, met een wat lagere melkproductie per hectare, het beste af zijn omdat ze, met voldoende eigen ruwvoer, tegen lage kosten kunnen produceren. Toch ligt dat iets anders, wat John Baars betreft. „Onze ervaring is dat het met een intensiteit van 17.000, 18.000 kilo meetmelk per hectare ‘t lekkerste boert. Dan

ben je vaak net niet helemaal zelfvoorzienend voor ruwvoer. Dus moet je nog een beetje aankopen, en daarmee kun je net het rantsoen wat corrigeren en bijsturen. Zit je lager qua intensiteit, dan zit je vaak redelijk ruim in het eigen ruwvoer. Dan is de verleiding groot om iets minder te bemesten, waardoor je ook een wat mindere kwaliteit ruwvoer krijgt en een lagere melkproductie. Dat stapelt zich op.” Hans Dirksen vult aan: „Niet voldoende bemesten omdat je toch voldoende voer hebt, is schadelijk voor de landbouw. Je moet nooit minder bemesten dan je van je land af haalt. Dat gebeurt nu wel; op sommige plekken kachelen boeren echt achteruit.” Bovendien: 1 kilo stikstof uit kunstmest kost ruim 1 euro, maar voer je een kilo stikstof (eiwit) aan via het voer, dan kost het 8 à 9 euro.

Eigen voerproductie

Kortom: hoeveel voer kan ik van mijn land af halen voor mijn koeien, tegen zo min mogelijk kosten? Dat beaamt ook Jappie Rypma, gepensioneerd bedrijfsadviseur van Alfa Beag. „In al de jaren dat ik in de advisering heb gezeten, is het altijd nog zo geweest dat bedrijven met een goede voerproductie en een iets geringere melkproductie, economisch altijd beter draaiden dan bedrijven met een hoge melkproductie en een tegenvallende voerproductie. Als je de productie van je eigen grond niet in de vingers hebt, verdien je heel weinig geld. Optimalisatie van de productie van eigen grond is de kern van goed boeren, en het is zeker dé uitdaging voor de toekomst. Kringlooplandbouw past daar heel goed bij.” De tijden dat er heel goedkoop eiwitrijk krachtvoer uit het buitenland kon worden gehaald, zijn wel voorbij, aldus Rypma. Cruciaal is nu de eigen voerproductie, vooral gras, met zo min mogelijk kosten. Niet voor niets zijn typische graslanden als Ierland en Nieuw-Zeeland de koningen van de lage kostprijs. „Lagekostprijsboeren houden het gemakkelijker vol in tijden van slechte melkprijzen, en bij hoge melkprijzen lopen ze echt binnen.” ■

De lagekostenbedrijven houden beduidend minder jongvee aan.

